

El Trànsit de Venus

Un relat sobre l'Efecte Pigmalión a l'escola

Tot sovint, en Lluc es despertava angoixat després d'una nit de malsons. *Era cap de setmana?* - es demanava. Quan la resposta era “no” tot eren nervis i mal humor. Des de feia ja uns quants cursos havia avorrit del tot l'escola. El fet és que quan era més petit no li desagradava, però poc a poc havia començat a tenir dificultats. La lectura, l'escriptura i especialment les matemàtiques sempre eren més complicades del que ell es veia capaç de fer. I així, les jornades escolars s'havien anat convertint en una tortura quotidiana. Veia com els seus companys aprenien més ràpid i els seus mestres arribaven a perdre la paciència amb les seves dificultats. Suports de mestres “especials”, classes de reforç, reeducacions eternes i hores de feina cada horabaixa, completaven les jornades que semblaven no tenir mai final.

Un dilluns dematí, en Lluc va sortir del llit més content del que era habitual. No semblava tenir motius per aquest canvi d'humor, però li rondava pel cap un comentari que la mestra li havia fet divendres abans de partir d'escola: *“Lluc, darrerament he estat pensant que es tema del Sistema Solar se te dona força bé. Hi tens traça. Dilluns te duré una fitxa per ampliar es teus coneixements en aquest tema. Només és una proposta voluntària, no hi tens cap obligació.”* Ho havia d'admetre, estava totalment desconcertat i intrigat. Aquest comentari de la seva mestra l'havia deixat realment confús. No recordava la darrera vegada que qualcú li havia dit res semblant en relació al seu rendiment en alguna àrea de l'aprenentatge escolar.

Aquell dematí de dilluns, la seva mare va notar qualche cosa diferent. Per ventura no havia canviat gran cosa, però semblava que en Lluc no estava tant trist i angoixat com altres dilluns. Quan va arribar a l'escola, va saludar els seus companys i no va poder evitar treure el tema: *“sabíeu que sa lluna no és un planeta? És un satèl·lit”*. En Joan, que presumia dels seus bons resultats escolars, el va mirar amb cara d'alliçonar: *“si que ho és Lluc, sa lluna és un planeta des Sistema Solar”*. En Lluc se va desinflar, per uns moments havia somiat que tenia capacitats especials per l'astronomia, però acabava de comprovar que només era una àrea més on les seves dificultats el delataven sense poder fer-hi res.

Van entrar a l'aula, van seure i la mestra començà la classe després de demanar-los com els havia anat el cap de setmana. A continuació, mirà a en Lluc i li dedicà un somriure amb una expressió a cavall entre l'alegria de veure'l i la confiança en les seves capacitats. *“Continuarem amb el Sistema Solar”*- va dir la mestra. *“Precisament!”*- va pensar en Lluc. Un poc d'explicació, una animació en aquella nova pissarra digital i el torn de preguntes de la mestra als alumnes. *“Lluc, la lluna què és?”* - demanà la mestra. *“Mmm... un planeta?”* - contestà en Lluc recordant les paraules d'en Joan. *“No vas malament Lluc, però hi ha un altre terme que és més exacte”* - digué la mestra. *“Un satèl·lit!”* - contestà en Lluc amb el cor bategant molt més depressa. *“Correcte!”* - exclamà la mestra, i afegí: *“recorda'm que te doni sa fitxa d'ampliació que te vaig comentar divendres”*.

El dematí va seguir per en Lluc d'una forma totalment diferent a la d'un dilluns qualsevol. Durant el transcurs de les classes, la mestra no parava de seguir a en Lluc amb la mirada. Ell seia en el mateix lloc de sempre, però de qualche manera se sentia més aprop. No podia deixar de prestar atenció perquè la mestra, tot d'una el mirava, el consultava sense que se sentís examinat, li demanava coses més aviat senzilles de respondre i comptava amb ell com feia amb els alumnes més “competents” de la classe.

Quan va sortir d'escola la seva mare va recollir-lo com de costum. Normalment sortia amb una sensació de fatiga combinada amb l'angoixa anticipada d'una horabaixa plegada d'activitats planejades per a treballar amb les seves dificultats. La seva mare li demanà: *“com t'ha anat?”* I en Lluc contestà: *“bé, molt bé, avui he après coses interessants sobre es Sistema Solar”*. La mare, sorpresa, va rumiar una estona per acabar dient: *“idò, a s'observatori astronòmic s'organitzen visites per a familis i hi pots anar a veure ses estrelles i es planetes amb un telescopi gegant. De fet, crec que un dia d'aquests passarà Venus per davant des Sol i es podrà veure. He llegit que aquest fenomen que anomenen Trànsit de Venus, no tornarà a repetir-se fins d'aquí més de cent anys! Te fa ganes que hi anam?”*. En Lluc no va dubtar a contestar afirmativament. A continuació, varen seguir

caminant en silenci fins arribar a ca seva. Pel camí, la mare havia estat pensant que si li despertàs aquest entusiasme amb altres àrees de l'aprenentatge, les seves dificultats podrien veure's reduïdes. Ell començà a qüestionar-se si realment, aquestes dificultats eren per sempre o podien experimentar més canvis com el d'avui.

Mentrestant, la seva mestra, encara a l'aula, enllestia els materials per a les classes del dia següent. Feia temps que rumiava sobre el fet que el nivell d'expectatives que ella tenia en relació a les capacitats dels seus alumnes, podia ser quelcom realment determinant. Per comprovar-ho havia volgut fer un canvi en la relació amb en Lluç, un dels alumnes del grup-classe amb dificultats específiques d'aprenentatge. Per cercar aquest canvi, havia modificat una sèrie de factors que es tractaven en un llibre que havia llegit feia poc i l'havia fet reflexionar molt. Havia seguit un pla que consistia en quatre eixos fonamentals: establir un **clima** més càlid en el tracte amb ell, tant en la comunicació verbal com no verbal; ensenyar-li **més matèria** en alguna àrea donant per fet que posseïa habilitats especials en aquesta; oferir-li **més oportunitats per respondre** correctament les preguntes a classe i ser generosa amb els **feedbacks positius** i les rectificacions del tipus “*explícam'ho millor*” enlloc de “*no és correcte!*”. Trobava curiós que fos tant immediat, però després del primer dia d'haver posat en marxa el pla, havia comprovat com en Lluç era capaç de resoldre tasques d'un nivell un poc més elevat del que era habitual a més d'haver estat atent i participatiu durant gairebé tota la jornada. Dubtava sobre si aquests canvis podien ser una excepció difícil de repetir, potser com la del Trànsit de Venus, però tenia clar que valia la pena continuar treballant amb el pla i veure què succeïa amb períodes més llargs de la seva aplicació. No podia llevar-se del cap la idea plantejada en el llibre de que modificant aquestes expectatives d'ella cap als seus alumnes d'una forma continuada, podria arribar a obtenir canvis força positius en el rendiment i èxit escolar dels al·lots que tenien dificultats. També li rondava la idea de poder treballar, conjuntament amb els pares, formes de modificar les expectatives cap als seus fills i d'aquesta manera completar un procés de canvi encara més significatiu. Ja havia pensat altres vegades que tractar les dificultats d'aprenentatge de forma externa a l'escola i la llar, era sempre una solució parcial i per ventura, en molts casos equivocada. Cada pic veia més clar que aquestes intervencions mai podien suplir les possibilitats de canvi que oferia el treball del mestre dins el mateix context d'escola i el dels pares a casa. Sabia que el treball en aquests dos contextos tenia la virtut de poder fer habituals moltes de les excepcions positives en l'aprenentatge... sempre que no fossin la del Trànsit de Venus.

Relat inspirat en el treball: “*El Pigmalió a l'Escola*” d'en Robert Rosenthal i Eleonor Jacobson.

Autors: David Riera i Anna Sala, escalidoscopi.net

Il·lustració: ruthvalencia.com